

Mariola Wilczak¹

Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk

ORCID ID: 0000-0001-8079-0732

e-mail: mariola.wilczak@ibl.waw.pl

„Biuletyn Polonistyczny” w przestrzeni społecznej – kierunki przemian

ABSTRAKT

Artykuł jest prezentacją cyfrowego „Biuletynu Polonistycznego” – „projektu w procesie”, będącego odpowiedzią na potrzeby środowiska polonistycznego. Łączy on cechy portalu internetowego, bazy danych, czasopisma i medium integrującego społeczność. Tekst pokazuje społeczną rolę tego portalu, a także w jaki sposób realizowane są pierwotne założenia towarzyszące jego powstaniu. Artykuł poświęcony jest takim zagadnieniom, jak: użyteczność, moduły i funkcjonalności, a także najnowsze osiągnięcie projektowe „Biuletynu”, jakim jest „Geopolonistyka”, integrująca bazę danych z interaktywną, wielojęzyczną mapą, prezentującą dorobek instytucji polonistycznych z różnych zakątków świata. Podejmuje także zagadnienie nowych form promocji wyników badań humanistycznych oraz sygnalizuje kwestię finansowania długofalowych przedsięwzięć tego typu.

SŁOWA KLUCZOWE: baza danych, media społecznościowe, czasopismo, portal, mapa, komunikacja

Kilka słów o historii, założeniach i wyzwaniach

Cyfrowa wersja „Biuletynu Polonistycznego” (BiuletynPolonistyczny.pl) od czasu swojego powstania w ramach działalności Centrum Humanistyki Cyfrowej IBL PAN w 2014 roku² jest projektem stale rozwijającym, realizującym takie potrzeby

¹ Data złożenia tekstu do Redakcji „MiS”: 02.03.2020 r.; data zatwierdzenia tekstu do druku: 25.05.2020 r.

² Historię „Biuletynu Polonistycznego” przybliży artykuł S. Pikuli i M. Wilczak, *„Biuletyn Polonistyczny” jako przestrzeń dialogu polonistów*, [w:] *Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki*, E. Jaskółowa, D. Krzyżyk, B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek (red.), D. Jagodzińska, A. Zok-Smoła (współp.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2016, t. II, s. 203-209. Zob. także: K. Sierocka, *„Biuletyn Polonistyczny”*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1988, zesz. 27/4, s. 105-107; M. Wilczak, *„Biuletyn Polonistyczny”. Jakich narzędzi pracy potrzebują humaniści? Zaproszenie do dyskusji*. [Referat wygłoszony podczas Forum Młodych Dydaktyków-Badaczy Edukacji Polonistycznej w Nałęczowie, zorganizowanego w dniach 24-25.03.2014 przez KUL i IBE], [w:] *Młoda dydaktyka polonistyczna*, M. Fota, A. Poręba, S. J. Żurek (red), „Polonistyczne Badania Edukacyjne. Studia” 2, Norbertinum, Lublin 2014, s. 163-171.

środowiska polonistycznego, czy szerzej – humanistycznego, jak informowanie o działalności naukowej, dydaktycznej i kulturotwórczej polonistów i angażowanie instytucji naukowych w społeczny dialog dotyczący upowszechniania nauki. Równocześnie stanowi bazę danych, jest czasopismem i portalem koncentrującym wokół siebie społeczność, jak i reakcją na postępującą różnorodność kierunków badań i zainteresowań polonistycznych w Polsce i na świecie. Projekt kształtu „Biuletynu Polonistycznego” wielokrotnie poddawany był konsultacjom podczas konferencji i spotkań naukowych³. Ewoluuwał sukcesywnie udoskonalany o kolejne funkcjonalności i działy, zaś dodatkowe zastosowania uzyskał dzięki projektowi finansowanemu przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w latach 2018-2019 (szerzej o nim będę mówić w dalszej części artykułu)⁴. W następstwie wprowadzenia nowego działu – „Geopolonistyki” oraz dwóch dodatkowych wersji językowych: angielskiej i rosyjskiej zaobserwowano znaczny wzrost zainteresowania jego merytorycznymi możliwościami i oferowanymi narzędziami cyfrowymi. Zwiększeniu liczby użytkowników „Biuletynu” towarzyszy również zróżnicowanie jego grona odbiorców, które obejmuje dziś zarówno doświadczonych badaczy i dydaktyków, jak i uczniów szkół średnich czy studentów.

Wraz z rozwojem platformy rodzą się pytania dotyczące zarówno aspektów merytorycznych, jak i funkcjonalnych. Czy potężne narzędzie z zakresu humanistyki cyfrowej, jakim jest „Biuletyn Polonistyczny”, będzie w stanie udźwignąć ciężar pokładanych w nim (i stale narastających) oczekiwań? Czy istnieje sposób, by użytkownik radził sobie z nową formą odbioru i bogactwem proponowanych mu treści? W jakim kierunku powinien zmierzać dalszy progres, by włączanie nowych rozwiązań informatycznych jednocześnie nie powodowało zaprzepaszczenia wypracowanego potencjału i pozwoliło zachować wyrazisty charakter oraz swoiste miejsce „Biuletynu” w przestrzeni społecznej? W dobie powstawania interdyscyplinarnych i międzynarodowych infrastruktur badawczych, a także pytania o sytuację współczesnej humanistyki, także cyfrowej⁵, oraz jej otwartości, są to kwestie szczególnie istotne.

³ M.in. podczas VI Światowego Kongresu Polonistów w Katowicach (23.06.2016), III Konferencji DARIAH-PL: „Inspiracje – Innowacje – Człowiek” w Poznaniu (8.11.2016), XVIII Beskidzkiego Festiwalu Nauki i Sztuki w Bielsku-Białej (11.05.2017), spotkania z delegacją z Instytutu Literatury Czeskiej Akademii Nauk Republiki Czeskiej w IBL PAN (25.04.2017), ogólnopolskiej konferencji naukowej „Doświadczenie archiwum: pismo, ciało, pamięć” na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (7-8.12.2017).

W 2014 roku w Warszawie odbyło się spotkanie, zorganizowane przez CHC, poświęcone reaktywacji BP. Wzięli w nim udział reprezentanci ponad dwudziestu wiodących krajowych instytucji polonistycznych.

⁴ Projekt *Nowoczesne narzędzia promocji działalności dydaktycznej i badawczej Instytutu Badań Literackich PAN oraz Instytutu Filologii Polskiej WNH UKSW*, nr PPI/NPZ/2018/1/00065/U/001, program Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej „Nowoczesna Promocja Zagraniczna”, realizowany od 02.11.2018 r. do 02.11.2019 r.

⁵ Humanistykę cyfrową rozumiem tu zgodnie z ujęciem przedstawionym przez M. Maryła w tekście *Kim są polscy humaniści cyfrowi?*, „Teksty Drugie” 2017, nr 1 (163), s. 286-300. Autor zwraca uwagę na niejednorodność humanistyki cyfrowej jako „zespołu różnych praktyk badawczych, wykorzystujących cyfrową (pierwotnie lub wtórnie) formę przedmiotu badań” znajdującą odzwierciedlenie w różnych konceptualizacjach samego kierunku, dobrze zilustrowanych przez Todda Presnera w koncepcji trzech fal humanistyki cyfrowej. *Ibidem*, s. 286.

Spółeczna rola i funkcje „Biuletynu”

Próba odpowiedzi na powyższe pytania jest niniejszy tekst, który, poprzez nakreślenie charakterystyki „Biuletynu Polonistycznego” – budowy i ewolucji jego ‘ekosystemu’ łączącego cechy serwisu internetowego, bazy danych i czasopisma – ma pokazać wyjątkowość tej inicjatywy, jej podstawowych założeń i głównych kierunków rozwoju. Podjęta przeze mnie charakterystyka „Biuletynu” nie może pominąć roli użytkowników, którzy są nierozdzielną częścią budowanej społeczności. Równie ważne jest zatem zagadnienie: przez kogo i dla kogo tworzony jest ten portal? Jakie oferuje uprawnienia i jak wygląda proces osvajania przestrzeni cyfrowej?

Sebastian Skolik, analizując wirtualną przestrzeń Wikipedii, zauważył, że jednym z aspektów przestrzeni społecznej jest jej dostępność zarówno dla zbiorowości, jak i jednostek. Jest ona rozumiana także „jako możliwość przyswojenia przestrzeni, postrzegania i odczuwania jej jako własnego miejsca”, „zaadaptowania jej poprzez modyfikację i nadawanie znaczeń jej elementom”⁶. Z kolei, jak zauważył Jerzy Jastrzębski, „chaos informacyjny sieci musi się w świecie mediów cyfrowych zmierzyć z ekonomią uwagi”⁷. Determinuje to powstanie nowych subdyscyplin dziennikarskich, korzystających z różnych metod porządkowania materiału. „Biuletyn Polonistyczny” można potraktować jako jeden z przykładów tego typu zjawiska.

Na temat potrzeby zmiany myślenia o promocji nauk trafnie pisał Sławomir Czarnecki, który wskazywał: „Promocja humanistyki nie ogranicza się jedynie do popularyzacji nauki, można ją także rozumieć jako zapewnienie społecznego zrozumienia i poparcia dla uprawiania nauk humanistycznych”⁸. „Biuletyn” pełni istotną rolę w tak pojmowanej promocji humanistyki, postrzeganej przez pryzmat kontekstu społecznego – czyli w ujęciu wykraczającym poza pojęcie popularyzacji.

Architektura „Biuletynu Polonistycznego” jako serwisu internetowego powstała, i wciąż jest modyfikowana, według najnowszych standardów i najlepszych praktyk. Partnerem technologicznym Instytutu Badań Literackich PAN jest Dział Bibliotek Cyfrowych i Platform Wiedzy Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego (PCSS), afiliowanego przy Instytucie Chemii Bioorganicznej PAN. Priorytetem twórców „Biuletynu” było dążenie do optymalizowania jego

⁶ Cytat ten i kolejny: S. Skolik, *Prywatne przestrzenie wikipedystów. Studium przypadku nad formami osvajania cyberprzestrzeni*, [w:] *Przestrzeń społeczna w badaniach naukowych*, H. Kawalec, J. Kinal (red.), Stowarzyszenie Naukowe Przestrzeń Społeczna i Środowisko, Rzeszów 2017, s. 127.

⁷ J. Jastrzębski, *Nauka i dziennikarstwo w środowisku cyfrowym. Przeciężenie informacyjne i ekonomia uwagi*, [w:] tegoż, *Przestrzeń mediów i dziennikarstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019, s. 145.

⁸ S. Czarnecki, *Promocja humanistyki. W stronę strategicznej komunikacji z wykorzystaniem narzędzi marketingu i public relations*, [w:] *Komunikacja naukowa w humanistyce*, E. Kulczycki (red. nauk.), Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2017, s. 215.

funkcjonalności oraz stworzenie kompletnej i aktualnej bazy wiedzy o badaniach polonistycznych w Polsce i za granicą. Miała ona obejmować: realizowane i ukończone projekty badawcze, wraz z odnośnikami do efektów tych prac, przygotowywane i obronione prace doktorskie i habilitacyjne, z odnośnikami do wersji elektronicznych i streszczeń; organizowane wydarzenia naukowe i popularyzujące naukę, ułożone według przejrzystego kalendarza. „Biuletyn” miał również służyć potrzebom bieżącej komunikacji w ramach środowiska polonistycznego, pozwalając na zamieszczanie informacji o nowościach wydawniczych, ofercie dydaktycznej jednostek naukowych (informacje o naborze, kierunkach studiów, kursach podyplomowych, kursach online itp.), możliwościach współpracy międzyinstytucjonalnej (krajowej lub międzynarodowej), ofertach pracy, grantach i finansowaniu nauki.

W podstawowej wersji portalu informacje dostępne były w trzech głównych modułach: wydarzenia, projekty naukowe oraz oferty pracy i edukacyjne. „Biuletyn” stanowi obecnie źródło możliwie kompletnej i wiarygodnej bazy wiedzy o badaniach polonistycznych w Polsce i za granicą. Posiada następujące bloki tematyczne: czasopisma naukowe, oferty edukacyjne, oferty pracy, instytucje, publikacje, wydarzenia, konkursy, osoby badaczy, projekty, prace doktorskie i habilitacyjne, stypendia. Wszystkie zawarte tu treści powiązane są ze sobą systemem linków i słów kluczowych. Pozwala to na lekturę multilinearną i spersonalizowaną według zainteresowań odbiorcy (hipertekst pozwala na sprawne „przemieszczanie się” pomiędzy poszczególnymi blokami informacyjnymi). Wszystkie zawarte w „Biuletynie” treści są ogólnodostępne, od 2019 roku także w językach: angielskim i rosyjskim.

Pierwotnie planowano utworzenie dodatkowych modułów: a) służącego do koordynacji konferencji, b) poświęconego nowoczesnym narzędziom w pracy humanisty (z myślą o podniesieniu poziomu wiedzy informatycznej wśród humanistów i utworzeniu kompendium z przewodnikiem bibliograficznym po sieci), c) modułu rocznicowego, oferującego możliwość tworzenia podstron dla komitetów organizacyjnych wydarzeń rocznicowych (takich jak np. rok Prusa) oraz d) implementację narzędzi pomocnych w prowadzeniu badań i projektów. Plan obejmował także utworzenie bloga oraz uruchomienie funkcji dodawania komentarzy. Realizację tych planów zawieszono, jednocześnie przenosząc funkcję forum wymiany myśli na media społecznościowe (takie, jak Facebook, Twitter, YouTube), na których „Biuletyn” posiada aktywne profile.

Jednym z głównych założeń ucyfrowienia „Biuletynu” była idea współtworzenia go przez samych badaczy. Znalazła ona odzwierciedlenie w przyjętym modelu prac redakcyjnych, który polega, mówiąc ogólnie, na wprowadzaniu i współredagowaniu danych na temat własnych ośrodków dydaktyczno-badawczych przez ich przedstawicieli. Po uzyskaniu oficjalnej zgody instytucji macierzystej użytkownik posiadający konto w „Biuletynie” staje się jej reprezentantem: redaktorem-

koordynatorem. Uzyskuje specjalne uprawnienia, dzięki którym może wprowadzać i redagować treści dotyczące swojej instytucji. W chwili obecnej w portalu zarejestrowani są redaktorzy-koordynatorzy z 38 krajowych i zagranicznych instytucji polonistycznych. Wraz z pięcioosobowym zespołem redakcyjnym w IBL PAN oraz Radą „Biuletynu Polonistycznego”, pełniącą rolę doradczą i sprawującą patronat merytoryczny, tworzą oni międzyinstytucjonalny zespół redakcyjny. Powstała w ten sposób społeczność, która stale rośnie także dzięki obecności „Biuletynu” we wspomnianych mediach społecznościowych, wykraczając swoim oddziaływaniem poza środowisko naukowe.

Obok wymienionych wyżej funkcjonalności twórcy „Biuletynu” zakładali personalizację wyników wyszukiwań (według potrzeb i zainteresowań) w drodze świadomego wyboru preferowanych treści⁹. Miał temu służyć bogaty zasób wyszukiwarek z właściwymi dla danego modułu kryteriami filtrowania danych. Działanie algorytmu sugerującego użytkownikowi treści o zbliżonej tematyce miało się natomiast ujawniać w postaci rekomendacji, wyświetlanych na marginesie i opatrzonych hasłem: „Zobacz także”.

Możliwość współredagowania portalu oraz jego personalizacja wiążą się ściśle z wyznaczeniem w „Biuletynie Polonistycznym” kilku poziomów użytkownika. Wyznacza je dostęp do treści zawartych w portalu i stopień ich korygowania. Opublikowane w „Biuletynie” informacje są ogólnodostępne dla użytkowników również niezalogowanych. Założenie konta w portalu i wyznaczenie w nim swojej przestrzeni prywatnej pozwala na subskrypcję i spersonalizowanie newslettera, w tym określenie rodzaju zawartych w nim treści i częstotliwości otrzymywania go. Logowanie pozwala także na dodawanie wybranych wydarzeń do kalendarza Google. Każdy użytkownik może zalogować się z własnego konta istniejącego na Google lub Facebooku.

Uprawnienia te są rozszerzone o możliwość wprowadzania i zmiany danych powiązanych z wybraną instytucją dla redaktorów-koordynatorów. Udostępniony jest im ‘wachlarz’ narzędzi do wprowadzania danych oraz ich nawigowania (decydują np. o statusie widoczności danej treści). Jednak pełen dostęp, czyli dodawanie treści, nanoszenie zmian na już istniejące treści, jak również nadawanie uprawnień innym użytkownikom, mają administratorzy „Biuletynu”: informatycy i zespół redakcyjny.

⁹ Pisząc o świadomej personalizacji, odróżniam ją od personalizacji opartej na bazie profilowania behawioralnego, wyłącznie na podstawie algorytmu, o którym piszą J. Szpyt-Wiktorowska, M. Wiktorowski, *Sfera publiczna i praktyka zarządzania mediami na przykładzie portalu internetowego*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2018, t. 61, nr 1, s. 85-86. W przypadku tej drugiej użytkownicy nie mają wpływu na to, jakie treści pozostają przed nimi ukryte.

Nie ulega wątpliwości, że „aby móc zadomowić się w danym środowisku, jednostka (...) potrzebuje wytworzenia własnej, prywatnej przestrzeni, poprzez którą mogłaby się z tym środowiskiem integrować”¹⁰. Przykładem takiej integracji jest zasób treści dotyczących jednej z najaktywniejszych instytucji partnerskich – Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Zielonogórskiego. Jego redaktorka-koordynatorka – dr Magdalena Jurewicz-Nowak, nie ogranicza się do wprowadzania informacji o wydarzeniach, publikacjach i działalności edukacyjnej, ale także zamieszcza przygotowywane z inicjatywy współpracujących z nią studentów wywiady i artykuły dotyczące aktywności wydziału. Dzięki temu polonistyka w Zielonej Górze stale zaznacza swoją obecność w portalu, wykorzystując jego przestrzeń jako miejsce promocji swoich działań.

W 2016 roku „Biuletyn” uzyskał status czasopisma. Do działu aktualności i kalendarium wydarzeń dołączono dział artykułów i wywiadów. Jako czasopismo „Biuletyn Polonistyczny” zmierza w kierunku opisanym przez Jerzego Jastrzębskiego w *Nauce i dziennikarstwie w środowisku cyfrowym*¹¹. Wskazuje on m.in. na „dziennikarstwo danych” (*data journalism*) czy też „dziennikarstwo baz danych” (*database journalism*), które gromadzi i porządkuje stale wzbogacany, różnorodny zbiór danych, tworząc ustrukturyzowany zapis zindeksowanego przedmiotowo materiału, przeszukiwalnego na wiele różnych sposobów. Podobnie działają redaktorzy „Biuletynu Polonistycznego”, decydując o publikacji wybranych treści, dokonują preselekcji cyfrowych danych, tworząc w „Biuletynie” rzetelne źródła dokumentacji życia polonistycznego. Dzięki aktualizowanym i redagowanym codziennie informacjom stanowi on ogromną bazę materiałów, które mogą posłużyć opisaniu zarówno współczesnego stanu polonistyki, jak i opowiedzeniu jej historii.

„Geopolonistyka”

Najnowszym rezultatem prac nad rozwojem „Biuletynu” jest pod tym względem „Geopolonistyka”, integrująca bazę danych z interaktywną, wielojęzyczną mapą (typu OpenStreetMap), która prezentuje dorobek instytucji polonistycznych z różnych zakątków świata. W ramach działań pod hasłem *Nowoczesne narzędzia promocji działalności dydaktycznej i badawczej...* podjęto starania, aby wprowadzone na mapę treści stanowiły rzetelne źródło informacji. Redakcja „Biuletynu Polonistycznego” w IBL PAN oraz działające na rzecz zacieśnienia kontaktów polonistów zagranicznych z polonistami krajowymi Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polonistycznych, którego prezes – Magdalena Popiel jest

¹⁰ S. Skolik, *Prywatne przestrzenie wikipedystów. Studium przypadku nad formami oswojania cyberprzestrzeni...*, op. cit., s. 128.

¹¹ J. Jastrzębski, *Nauka i dziennikarstwo w środowisku cyfrowym...*, op. cit., s. 146-150.

autorką pomysłu i nazwy „Geopolonistyka”, przystąpiły do rozsyłania polonom specjalnej ankiety. Jej pola odpowiadały polom formularza edycyjnego kart instytucji i kart osób oraz listu przewodniego do badaczy w kraju i za granicą, które stały się podstawą tworzenia metadanych „Geopolonistyki”. Ankiety te są sukcesywnie wprowadzane do „Biuletynu Polonistycznego” przez jego zespół.

Utworzenie w „Biuletynie Polonistycznym” bazy polonistyk i polonistów krajowych i zagranicznych wiązało się z przekształceniem w „Biuletynie” istniejących już kart instytucji i osób w nowe moduły. Docelowo każdy naukowiec po uwierzytelnieniu będzie mógł edytować swój profil naukowy, a redaktor z danej instytucji wprowadzać jej rozbudowany opis, wraz z materiałami multimedialnymi (zdjęciami, filmami). W obraz interaktywnej mapy wpisany został stan aktualny, dotyczący informacji o miejscach, formach instytucjonalnych (katedra, instytut itp. w ramach wydziału, uniwersytetu), osobach prowadzących działalność naukowo-dydaktyczną, formach kształcenia, liczbach studentów, działalności edukacyjno-kulturowej (konferencje, wydarzenia, bibliografia publikacji itp.), formach współpracy z innymi ośrodkami.

System powiązania treści w „Biuletynie Polonistycznym”, struktura portalu i bazodanowy charakter znacznej części zawartych w nim informacji stanowią podbudowę pod hipertekstowe, leksykograficzne opracowanie historii polonistyk. Utworzona zaś w ramach „Geopolonistyki” mapa stanie się punktem wyjścia do stworzenia wizualno-werbalnego obrazu historii polonistyki na świecie, ukazującej powstawanie, trwanie i zanikanie ośrodków polonistycznych. Prześledzenie tych zmian w skali globalnej da niesłychanie cenny obraz ewolucji kultury polskiej w świecie, jak również uwidoczni zmiany w procesie zainteresowania nią w poszczególnych okresach historycznych. Budowa obrazu historii polonistyk oznaczać będzie powrót do tradycji „Biuletynu Polonistycznego” w jego dawnej, drukowanej formie, gdzie prowadzony był dział *Polonistyka za granicą*, bogaty w informacje, dostępny dziś w numerach archiwalnych „Biuletynu”¹².

Dzięki realizacji projektu *Nowoczesne narzędzia promocji działalności dydaktycznej i badawczej* w znacznym stopniu podniesiono efektywność narzędzia, jakim jest „Biuletyn Polonistyczny”, odwiedzany przez liczne grupy zagranicznych odbiorców. „Geopolonistyka” oraz wprowadzona wielojęzyczność docelowo mają służyć wszystkim instytucjom polonistycznym i przyczynić się do powstania ogólnodostępnej panoramy polonistyki ‘ponad granicami’. Warto zauważyć, że już w czasie trwania projektu „Geopolonistyka” wzbudziła duże zainteresowanie badaczy z zagranicy, w tym m.in. z Wielkiej Brytanii, Włoch, Bułgarii, Ukrainy, Białorusi, Litwy, a nawet z Brazylii. Wyrazem tego była ich odpowiedź na rozesłane ankiety, dotyczące działalności instytucji i badaczy. Przesłało je 26 instytucji

¹² M.in. *Polonistyka za granicą*, „Biuletyn Polonistyczny” 1959, 2/5, s. 60-66. Archiwalne numery „Biuletynu Polonistycznego” są dostępne w pełnotekstowej bazie polskich naukowych czasopism humanistycznych i społecznych BazHum (bazhum.muzhp.pl).

zagranicznych i 77 badaczy. Twórcy „Geopolonistyki” stawiają sobie również za cel podkreślanie kulturowej i lokalnej różnorodności polonistik na świecie, ich uwarunkowań historycznych, geograficznych, kulturowych, a zarazem budowę wspólnotowości polonistów, czy szerzej – humanistów związanych zawodowo z *Polish Studies*. Można tu mówić o oswojaniu przestrzeni w wymiarze publicznym – oswojaniu dzięki mapie świata, która, wykorzystując narzędzia cyfrowe, pozwala szukać wspólnych znaczeń odległych geograficznie miejsc. Warto również zauważyć, że na przełomie września i października 2019 roku, czyli w chwili uruchomienia modułu „Geopolonistyka”, „Biuletyn Polonistyczny” miał największą od kilku miesięcy liczbę wejść na stronę – ponad 900 użytkowników dziennie. Taka frekwencja pojawiła się ponownie po 20 października, gdy podczas X Międzynarodowego Tygodnia Otwartej Nauki w IBL PAN w Warszawie (a dokładnie 24 października 2019) zaprezentowano mapę „Geopolonistyki”. Od tamtego czasu nie maleje poziom zainteresowania portalem. Odnotowano również wzrost zainteresowania „Biuletynem” wśród odbiorców posługujących się językiem angielskim i rosyjskim, pochodzących najczęściej, jak wskazują statystyki, z USA, Wielkiej Brytanii i Ukrainy.

Według Google Analytics więcej niż w październiku 2019 roku skorzystano z oferty portalu w styczniu 2020 roku – zarejestrowano wówczas prawie 4 tysiące użytkowników w danym miesiącu. Dla porównania w styczniu 2019 roku „Biuletyn” miał ich niespełna 2180. W sumie w skali roku „Biuletyn Polonistyczny” zyskał ponad 26 tysięcy nowych odbiorców. Ponadto dane demograficzne wskazują na dwie główne kategorie wiekowe osób korzystających z portalu w 2019 roku: najliczniejszą grupę (27,59%) stanowią osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata, nieco mniej liczną (22,69%) użytkownicy w wieku 18-24 lata. Dopiero na trzecim miejscu (17,84%) plasuje się grupa w przedziale wiekowym 35-44 lata. Pozwala to na konstatację, że „Biuletyn” poszerzył grono swoich użytkowników o uczniów szkół średnich i studentów, nie ograniczając się do grup docelowych, do których był skierowany na początku jako portal branżowy dedykowany doświadczonym badaczom i dydaktykom.

Wraz z wprowadzeniem „Geopolonistyki” „Biuletyn” zyskał również wersję anglojęzyczną i rosyjskojęzyczną. Utworzono je z myślą o użytkownikach nie władających językiem polskim, także badaczach zagranicznych i przyszłych studentach zainteresowanych literaturą i kulturą polską oraz tematyką „Biuletynu”. Zaimplementowany został mechanizm obsługi treści zależny od wybranego języka oraz mechanizm przełączania języka (polski, angielski, rosyjski). Translacji podlegał cały layout „Biuletynu Polonistycznego”.

Działalność prospołeczna

Warto także zwrócić uwagę na aktywność ‘pozacyfrową’ redakcji „Biuletynu Polonistycznego”, której zadaniem jest włączanie kolejnych odbiorców w obszar działań humanistycznych portalu. „Biuletyn” obejmuje patronat nad wydarzeniami, spośród których warto wymienić kilka, także tych dopiero planowanych, m.in.: konferencję naukową „Świąty Jana Kasprowicza. W 90-lecie śmierci Poety i 100-lecie wydania *Księgi ubogich*” w Zakopanem (25-27.06.2016), Ogólnopolską Konferencję Kół Naukowych „Komunikacja wczoraj i dziś” w Tarnowie (17.05.2017), Zjazd Polonistów „Polonistyka >tu i teraz<. Krajobraz po Ustawie 2.0” w Warszawie (26-28.03.2020) oraz Warszawski Piknik Archiwalny (czerwiec 2020). Co roku „Biuletyn Polonistyczny” prezentowany jest podczas Festiwalu Nauki i spotkań z cyklu „Tour de Polonistyka”. Redakcja zorganizowała również dwie edycje konkursu „Publikuj.dr” na najlepszą prezentację wyników badań przedstawionych w rozprawie doktorskiej. Mimo tego, że dwie ostatnie inicjatywy zostały zawieszony z powodu braku dotacji, warto nakreślić ich charakter.

Cykl „Tour de Polonistyka” obejmował spotkania otwarte przeznaczone dla badaczy, studentów, uczniów oraz osób spoza środowiska naukowego. Plan spotkań obejmował: omówienie sposobu działania „Biuletynu”, dostępnych funkcjonalności, możliwości i perspektyw rozwoju portalu, prezentację goszczącego wydziału/institucji na przykładzie informacji zawartych w „Biuletynie”, przedstawienie osoby redaktora-koordynatora oraz dyskusję. Inauguracja cyklu odbyła się 11 maja 2017 roku w Bielsku-Białej na Wydziale Humanistyczno-Społecznym Akademii Techniczno-Humanistycznej, podczas XVIII Beskidzkiego Festiwalu Nauki i Sztuki. Prezentacji *Bielska polonistyka w wirtualnym świecie „Biuletynu Polonistycznego”* towarzyszyła dyskusja na temat promocji studiów polonistycznych i grupy odbiorców, do których powinien być kierowany przekaz oraz kierunków rozwoju samego portalu. Kolejne spotkania zorganizowano w 2017 roku: 16 maja na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego (towarzyszyło ono interdyscyplinarnej konferencji naukowej „Negacja w języku, tekście, dyskursie”); 23 maja na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Zielonogórskiego; 25 maja w Instytucie Filologii Polskiej na Uniwersytecie Rzeszowskim; 8 czerwca w Instytucie Polonistyki i Logopedii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (towarzyszące konferencji „Historia i formy kobiecego pisania w Polsce – od średniowiecza do współczesności”); 13 września podczas zebrania Rady Wydziału Filologiczno-Historycznego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie; 28 września w Bydgoszczy na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (towarzyszące ogólnopolskiej konferencji naukowej „Przyroda miasta/wsi w języku i kulturze” z cyklu „Miasto – przestrzeń zróżnicowana językowo, kulturowo i społecznie”); 9 października w Instytucie Polskim na

Wschodnioeuropejskim Uniwersytecie Narodowym im. Łesi Ukrainki w Łucku; 19 października podczas konferencji „Bariery i pomosty w kulturze i języku” na Uniwersytecie Opolskim; 25 października w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Słupsku (podczas wydarzenia towarzyszącego sympozjum „Wielkie Pomorze – wojna i pokój”, organizowanego przez Akademię Pomorską); 26 października w Szczecinie na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego; 6 listopada na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku; 28 listopada podczas spotkania dla słowackich polonistów na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, 4 grudnia – na Uniwersytecie Wileńskim, z udziałem pracowników Uniwersytetu Wileńskiego oraz Litewskiego Uniwersytetu Edukologicznego.

Druga inicjatywa, czyli konkurs „Publikuj.dr”, skierowana była bezpośrednio do doktorantów i doktorów pragnących upowszechnić wyniki swoich badań nad literaturą i kulturą polską lub językiem polskim. Celem konkursu na najlepszą prezentację obronionej pracy doktorskiej było zachęcenie młodych badaczy do informowania o ich dysertacjach w sposób atrakcyjny, ale nie redukujący ich wartości merytorycznych. Mogli oni zaprezentować swoje ustalenia naukowe w formie opisu, prezentacji, filmu, nagrania audio lub komiksu. Wybór danej metody autoprezentacji zależał wyłącznie od autora i jego inwencji. Jedynym wymogiem stawianym przez organizatorów konkursu było to, by prezentacja trwała nie dłużej niż 5 minut. Finał pierwszej edycji konkursu wraz towarzyszącą mu debatą na temat form i narzędzi upowszechniania badań polskich humanistów (w tym także na łamach „Biuletynu Polonistycznego”¹³) odbył się 23 września 2017 roku w ramach XXI Festiwalu Nauki. Dorota Siwicka podkreśliła wówczas, że członkowie komisji konkursowej, reprezentujący wiodące ośrodki naukowe, analizowali prace przede wszystkim pod kątem tego, w jaki sposób młodym badaczom udało się przekroczyć granicę między światem nauki a przestrzenią społeczną. Materiały upowszechniające badania coraz częściej bowiem nie ograniczają się do użycia języka prostszego niż naukowy, lecz stanowią próbę wypracowania innych, nowatorskich form relacji z odbiorcą.

Wynikiem tej inicjatywy jest refleksja nad metodami promocji nauk humanistycznych, poczynwszy od samego rozumienia pojęcia promocji, poprzez analizę barier stojących na jej drodze, aż po sposoby jej realizowania. Zdaniem Sławomira Czarneckiego promocja humanistyki, szczególnie z wykorzystaniem nowych mediów, stawia przed badaczami zadanie przełamywania barier mentalnych, które istnieją w środowisku humanistów, także wśród młodych badaczy. W tekście *Promocja humanistyki. W stronę strategicznej komunikacji*

¹³ W debacie *Promocja młodej humanistyki na łamach „Biuletynu Polonistycznego”* wzięli udział doktoranci: mgr Paweł Rams (IBL PAN), mgr Agnieszka Kocharńska (CHC, IJP PAN w Krakowie) oraz zwyciężczyni konkursu Publikuj.dr – dr Justyna Gorzkowicz, a także Zastępca Dyrektora IBL PAN ds. Naukowych dr Dorota Siwicka i redaktor naczelna „Biuletynu Polonistycznego” mgr Mariola Wilczak.

z wykorzystaniem narzędzi marketingu i public relations Czarnecki zaproponował zaadaptowanie zasad i narzędzi marketingu i public relations dla potrzeb promocji humanistyki, korzystanie z podobnych środków wyrazu i kanałów komunikacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki wiedzy naukowej. Jak konstatował, działania promocyjne to nie tylko przekazywanie komunikatów, ale także „tworzenie wspólnoty w trakcie i na skutek komunikowania”¹⁴. Podążając tym tropem, można dodać, że promocja humanistyki jest także tworzeniem pomostów łączących te wspólnoty. W tym znaczeniu „Biuletyn Polonistyczny” buduje także rodzaj ‘estakady’¹⁵, pozwalającej na dostęp do informacji, umożliwiającej nawiązanie międzynarodowej współpracy, zwiększającej świadomość stanu badań nawet w odległych ośrodkach naukowych. Dzięki temu portal ten staje się jednym z głównych narzędzi promocji humanistyki.

Ma on również szansę przyjąć kształt kroniki życia polonistycznego, podobnie jak miało to miejsce w przypadku drukowanej wersji „Biuletynu”, zaś w przyszłości może stać się także materiałem do dalszych badań. W jakim stopniu materiał ten będzie kompletny, jak pełny będzie obraz polonistyki światowej – to zależy od badaczy, którzy go współtworzą.

Zaproponowane przez Czarneckiego narzędzia promocji zostały zastosowane we wspomnianym już projekcie finansowanym przez NAWA, sam autor zaś był również konsultantem kampanii promocyjnej. Nadto, dzięki udziałowi w projekcie mgr. Jarosława Soleckiego i dr Justyny Gorzkowicz, z Laboratorium Lingua-Brandingu w Londynie (inicjatywa uniwersytecka PUNO), do projektu wprowadzono nowatorskie metody czerpiące z antropologii kulturowej (zwłaszcza wizualnej i językowej oraz antropologii social mediów), a także semiotyki, e-marketingu, brandingu oraz antropologii reklamy. Główną zaletą tej metodyki tworzenia strategii komunikacji jest kształtowanie świadomego przekazu reklamowego oraz podnoszenie kompetencji skutecznego uczestnictwa w kulturze współczesnych narracji audiowizualnych i brandingowych¹⁶.

Gwarantem realizacji pierwotnych założeń „Biuletynu Polonistycznego” – a zatem otwartości zasobów, ich przynależności branżowej oraz instytucjonalnej, jak również kompletności i wiarygodności umieszczanych w portalu informacji – jest jego synkretyczny charakter, zbliżony do „dziennikarstwa baz danych”, w obrębie którego dochodzi do synkretyzacji zadań tradycyjnego czasopisma z nowoczesnymi

¹⁴ S. Czarnecki, *Promocja humanistyki...*, op. cit., s. 219.

¹⁵ Mgr Miłosz Waligórski w wywiadzie udzielonym wspólnie z doc. Mgr. Gabriellą Olchową, PhD. redaktorkom „Biuletynu Polonistycznego” podczas spotkania z cyklu „Tour de Polonistyka” w Bańskiej Bystrzycy (28.11.2017) określił „Biuletyn Polonistyczny” jako rodzaj mostu wypełniającego lukę w dostępie do informacji umożliwiającej nawiązanie współpracy z badaczami. Zob. S. Pikula, M. Wilczak, *Most dla polonistów (i nie tylko)*, „Biuletyn Polonistyczny”, online: <https://biuletynpolonistyczny.pl/events/summary/biuletyn-polonistyczny-platforma-prezentacji-i-popularyzacji-polonistycznego-zycia-naukowego-spotkanie-z-cyklu-tour-de-polonisty,1258/details>.

¹⁶ Zob. J. Gorzkowicz, *Narzędzia antropologii lingua-brandingu w promocji nauk humanistycznych* [tekst opublikowany w tymże czasopiśmie, str. 23-38].

formami cyfryzacji źródeł. Spełnieniem założeń, według których „Biuletyn Polonistyczny” winien stanowić funkcjonalne i kompletne źródło rozeznania, informacji i wiedzy, jest „Geopolonistyka”, w formie mapy połączonej z bazą danych przyczyniająca się do wypracowania uniwersalnego modelu promocji *Polish Studies*.

Co dalej?

Wartością naddaną „projektu w toku”, jakim jest „Biuletyn Polonistyczny”, pierwotnie niezaplanowaną, są przywołane wyżej działania portalu na rzecz promocji nauki, również ‘pozainternetowe’. Jest to jednak raczej poszerzenie horyzontu społecznego niż zmiana kierunku działań, a co za tym idzie, grona odbiorców docelowych. Na początku byli nimi badacze, studenci, dydaktycy, z czasem dołączyli do nich popularyzatorzy humanistyki, wreszcie osoby zainteresowane literaturą, kulturą i językiem polskim. Zachodzi obawa, że brak stałego finansowania „Biuletynu Polonistycznego”, który prowadzony jest w ramach zadań statutowych IBL PAN oraz subsydiowany z funduszy doraźnie pozyskiwanych w ramach konkursów grantowych, doprowadzi do zaprzepaszczenia ogromnego potencjału, jaki z sobą niesie. Utrzymanie „Biuletynu Polonistycznego” jako unikatowej w skali światowej, mającej zasięg międzynarodowy infrastruktury, wymaga finansowania jednocześnie dwóch nierozzerwalnych komponentów: technologicznego i „ludzkiego”. Niezbędne jest wzięcie pod uwagę kosztów obsługi portalu oraz baz danych, stałej aktualizacji treści, ich redakcyjnego opracowywania, dokonywania tłumaczeń na języki obce, wsparcia technicznego. Nie można również zapominać o ciągłej aktywności w mediach społecznościowych i komunikacji z badaczami na całym świecie. Obecność „Biuletynu” w przestrzeni społecznej jest więc ostatecznie uzależniona od systemu finansowania nauki – ale to już temat na osobny tekst.

Bibliografia

- Czarnecki S., *Promocja humanistyki. W stronę strategicznej komunikacji z wykorzystaniem narzędzi marketingu i public relations* [w:] *Komunikacja naukowa w humanistyce*, E. Kulczycki (red. nauk.), Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2017, s. 215-235.
- Gorkowicz J., *Narzędzia antropologii lingua-brandingu w promocji nauk humanistycznych* [tekst złożony do druku w tymże czasopiśmie].
- Jastrzębski J., *Nauka i dziennikarstwo w środowisku cyfrowym. Przeciążenie informacyjne i ekonomia uwagi*, [w:] tegoż, *Przestrzenie mediów i dziennikarstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019, s. 141-154.
- Maryl M., *Kim są polscy humaniści cyfrowi?*, „Teksty Drugie” 2017, nr 1 (163), s. 286-300.
- Pikula S., Wilczak M., *„Biuletyn Polonistyczny” jako przestrzeń dialogu polonistów*, [w:] *Edukacja*

polonistyczna jako zobowiązanie. *Powszechność i elitarność polonistyki*, E. Jaskółtowa, D. Krzyżyk, B. Niesporek-Szamburska, Wójcik-Dudek M. (red.), Jagodzińska D., Zok-Smoła A. (współp.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2016, t. II, s. 203-209.

Sierocka K., „Biuletyn Polonistyczny”, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1988, zesz. 27/4, s. 105-107.

Skolik S., *Prywatne przestrzenie wikipedystów. Studium przypadku nad formami osvajania cyberprzestrzeni*, [w:] *Przestrzeń społeczna w badaniach naukowych*, H. Kawalec, J. Kinal (red.), Stowarzyszenie Naukowe Przestrzeń Społeczna i Środowisko, Rzeszów 2017, s. 127-141.

Szpyt-Wiktorowska J., Wiktorowski M., *Sfera publiczna i praktyka zarządzania mediami na przykładzie portalu internetowego*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2018, t. 61, nr 1.

Wilczak M., „Biuletyn Polonistyczny”. *Jakich narzędzi pracy potrzebują humaniści? Zaproszenie do dyskusji*. [Referat wygłoszony podczas „Forum Młodych Dydaktyków-Badaczy Edukacji Polonistycznej” w Nałęczowie, zorganizowanego w dniach 24-25.03.2014 przez KUL i IBE], [w:] *Młoda dydaktyka polonistyczna*, M. Fota, A. Poręba, S. J. Żurek (red), „Polonistyczne Badania Edukacyjne. Studia” 2, Norbertinum, Lublin 2014, s. 163-171.

Źródła internetowe

„Biuletyn Polonistyczny” [archiwalne numery z l. 1958-1991], BazHum: [http://bazhum.muzhp.pl/czasopismo/206/\(29.02.2020\)](http://bazhum.muzhp.pl/czasopismo/206/(29.02.2020)).

Pikula S., Wilczak M., *Most dla polonistów (i nie tylko)*, „Biuletyn Polonistyczny”, <https://biuletynpolonistyczny.pl/events/summary/biuletyn-polonistyczny-platforma-prezentacji-i-popularyzacji-polonistycznego-zycia-naukowego-spotkanie-z-cyklu-tour-de-polonisty,1258/details> (29.02.2020).

“Polish Studies Newsletter” in Social Space – Directions of Transformation

Summary

The article is an attempt to characterize the online “Polish Studies Newsletter” - a "project in progress", meeting the needs of the Polish Studies community, combining the features of an online portal, database, magazine and medium bringing a community together. It also answers questions about the role of this portal in society and about the properties that allow the implementation of the original assumptions accompanying its creation. It characterizes its users, modules and functionalities, as well as the latest achievement, which is "Geopolonistics", integrating the database with an interactive, multilingual map, which is to present the achievements of Polish Studies institutions from around the world.

Keywords: database, social media, journal, portal, map, communication